

УДК 174.34

DOI: https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-1-10

ПОВЕДІНКА ПОЛІЦЕЙСЬКОГО ЯК ПІДСТАВА ДИСЦИПЛІНАРНОГО СТЯГНЕННЯ: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Скиба Віталій Михайлович,

адвокат, викладач юридичних дисциплін

Галицького фахового коледжу імені В'ячеслава Чорновола

ORCID ID: 0000-0002-9027-0471

Статтю присвячено дослідженню поняття та складу дисциплінарного проступку поліцейських. Визначено, що є дисциплінарним проступком та об'єктом дисциплінарного проступку співробітників поліції, хто є суб'єктами правовідносин унаслідок допущення дисциплінарного проступку та самі види дисциплінарного проступку. Установлено, що об'єктом дисциплінарного проступку виступає встановлений порядок, а також правовий режим службової діяльності, обов'язки поліцейських, як посадових осіб, передбачені по кожній посаді як посадовою інструкцією, так і чинним законодавством.

Окреслено різні боки службової діяльності поліції, що зачіпають дисциплінарні проступки, у зв'язку з чим виділено їх безпосередні об'єкти.

Запорукою ефективної службової діяльності протягом багатьох років залишається службова дисципліна. У це поняття вкладається не лише усвідомлене ставлення до виконання покладених на співробітника поліції обов'язків, а й забезпечення високої якості та результативності службової діяльності, а також раціонального розподілу службового часу. Одним із визначальних чинників ефективної службової діяльності поліції України виступає ступінь дотримання службової дисципліни співробітниками поліції.

Ураховуючи той факт, що повністю викоринити девіантну поведінку в органах внутрішніх справ не можна, ще одним чинником, який суттєво впливає на результативність практичної діяльності правоохоронних органів, є ступінь виявлення порушень службової дисципліни та невідворотність притягнення винних осіб до дисциплінарної відповідальності. Не так давно в Україні була проведена адміністративна реформа, завданнями якої стали побудова і розроблення прогресивної системи державного управління, а також удосконалення діяльності державного апарату. У процесі проведення реформування ключова роль була відведена оптимізації функціонування органів виконавчої влади в процесі протидії корупції.

Особливу увагу було приділено правовому регулюванню діяльності правоохоронних органів та успішному виконанню поставлених перед ними завдань (що безпосередньо забезпечується неухильним дотриманням службової дисципліни).

Ключові слова: поліцейський, дисциплінарний проступок, юридична відповідальність, службова дисципліна, обов'язки поліцейського.

Skyba Vitalii. Police officer's behavior as a ground for disciplinary action: ethical aspect

The article is devoted to the study of the concept and composition of disciplinary misconduct of police officers. The author defines what constitutes a disciplinary offense and the object of a disciplinary offense of police officers, who are the subjects of legal relations resulting from a disciplinary offense, and the types of disciplinary offenses themselves. The author establishes that the object of disciplinary misconduct is the established procedure and the legal regime of service activities, the duties of police officers as officials provided for by each position both by the job description and by applicable law.

The author outlines various aspects of police service which are affected by disciplinary misconduct, and in this regard, their direct objects are highlighted.

For many years, service discipline has remained the key to effective service activity. This concept includes not only a conscious attitude to the performance of duties assigned to a police officer, but also ensuring high quality and efficiency of service activities, as well as rational distribution of service time. One of the determining factors of effective service activity of the Ukrainian police is the degree of compliance with official discipline by police officers.

Given the fact that deviant behavior in law enforcement agencies cannot be completely eradicated, another factor that significantly affects the effectiveness of law enforcement practice is the degree of detection of violations of official discipline and the inevitability of bringing perpetrators to disciplinary responsibility. Not so long ago, Ukraine underwent an administrative reform aimed at building and developing a progressive system of public administration and improving the performance of the state apparatus. In the course of the reform, a key role was assigned to optimizing the functioning of executive authorities in the process of combating corruption. Particular attention was paid to the legal regulation of law enforcement agencies and their successful fulfillment of their tasks (which is directly ensured by strict observance of official discipline).

Key words: policeman, disciplinary offense, legal responsibility, official discipline, duties of a policeman.

Службова дисципліна – бездоганне і беззаперечне виконання особами рядового і начальницького складу службових обов'язків, установлених законодавством України, присягою співробітника органів внутрішніх справ, дисциплінарним статутом органів Національної поліції, контрактом, наказами і розпорядженнями керівника органу виконавчої влади у сфері внутрішніх справ, а також прямих і безпосередніх керівників.

Службова дисципліна ґрунтується на усвідомленні співробітниками органів внутрішніх справ сутності своїх службових обов'язків і вірності присязі. Одним із методів зміцнення службової дисципліни є дисциплінарний вплив на її порушника. Під дисциплінарним впливом розуміється залучення співробітників поліції до дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарну відповідальність в органах Національної поліції необхідно розглядати як вплив із боку уповноваженого суб'єкта на особу рядового або начальницького складу, винного в порушенні службової дисципліни, шляхом застосування дисциплінарного стягнення [1].

Дисциплінарна відповідальність співробітників Національної поліції є спеціальною дисциплінарною відповідальністю навіть у розумінні дисциплінарної відповідальності державних службовців. Це зумовлено, передусім, тим, що служба в органах внутрішніх справ має низку специфічних особливостей, невластивих цивільній службі.

Ураховуючи викладене, дисциплінарна відповідальність співробітників поліції характеризується: спеціальним суб'єктом дисциплінарного проступку (таким суб'єктом виступає виключно особа рядового або начальницького складу, зарахована до кадрового складу органів внутрішніх справ; працівники органів внутрішніх справ підлягають дисциплінарній відповідальності на підставі трудового законодавства); особливим характером дисциплінарного проступку (визначається родовим об'єктом дисциплінарного правопорушення – службовою дисципліною, а також безпосередніми об'єктами – службовими обов'язками, правилами дотримання службової дисципліни, загальними правилами поведінки державних службовців поза службою); спеціальними видами дисциплінарних стягнень (наявність особливих заходів дисциплінарного впливу, метою яких є підтримання службової дисципліни, забезпечення режиму законності в органах внутрішніх справ, попередження вчинення в майбутньому подібних правопорушень як із боку самої винної особи, так і іншими співробітниками органів внутрішніх справ); особливим порядком накладення та оскарження дисциплінарного стягнення (стягнення застосовують здебільшого прямі начальники (керівники); рішення про накладення дисциплінарного стягнення оформляється наказом, виданню якого передуює службова перевірка. Застосовуючи до працівника поліції, який учинив дисциплінарний проступок, заходи дисциплінарного стягнення, керівник повинен мати чітку внутрішню впевненість у винності підлеглого, підтвержену фактами. Також важливо керуватися принципом справедливості і пропорційності дисциплінарного проступку з покаранням за його вчинення [2].

Об'єктом дисциплінарного проступку співробітників поліції є встановлений порядок, правовий режим службової діяльності, обов'язки, передбачені по кожній посаді [3, с. 3].

Дисциплінарні проступки порушують нормальний ритм діяльності поліції, порядок суспільних відносин у процесі функціонування колективу співробітників і тим самим заподіюють шкоду суспільним відносинам, що становить зміст службової дисципліни.

Дисциплінарні проступки зачіпають різні боки службової діяльності поліції, у зв'язку з чим доцільно виділити їх безпосередні об'єкти. Залежно від характеру дисциплінарних проступків безпосередні об'єкти можна систематизувати так:

- службові обов'язки, визначені по кожній посаді співробітників поліції, порушення яких може спричинити обмеження прав, інтересів, честі, гідності, особистої недоторканності окремих громадян і посадових осіб, інтересів та прав колективів працівників, інтересів державних і громадських організацій, а також заподіяння шкоди фінансовій та штатній дисципліні;

- правила дотримання службової дисципліни (режим робочого часу, розпорядок дня співробітників, правила поведінки зі службовими документами, правила користування оперативно-технічними засобами, майном поліції (підрозділи), режим загальної та протипожежної охорони службових будівель і приміщень, порядок організації управління оперативно-службовою діяльністю в поліції та ін.);

- загальні правила поведінки осіб рядового і начальницького складу поліції на службі і поза службою, а також етичні вимоги, що пред'являються до них [2].

Вичерпного нормативно закріпленого переліку порушень службової дисципліни немає.

Існують суб'єктивні, засновані на знанні правових актів і правосвідомості начальників оціночні судження про характер та зміст порушення службової дисципліни, виходячи з яких класифікація порушень службової дисципліни може бути, наприклад, такою. Дисциплінарні проступки, пов'язані з:

- недобросовісним ставленням до службових обов'язків;
- порушенням правил несення бойової, вартової, патрульно-постової служби;
- порушенням обліково-реєстраційної дисципліни;
- пияцтвом;
- неправомірним використанням транспортних засобів та порушенням правил управління ними;
- промотуванням або втратою зброї, спеціальних засобів, документів та іншого майна;
- порушенням службової субординації;
- неетичною поведінкою [4, с. 204].

Значення наведеної класифікації дисциплінарних проступків співробітників поліції полягає у тому, що ця класифікація служить основою для їх обліку та подальшої оцінки стану службової дисципліни співробітників поліції як по системі МВС України, так і в окремих органах, підрозділах і установах МВС України. Окрім того, класифікація дисциплінарних проступків дає змогу посадовим особам, у чий обов'язок входить забезпечення належного рівня службової дисципліни в підрозділі, цілеспрямовано і диференційовано підходити до вибору засобів і методів попередження найбільш поширених порушень службової дисципліни серед особового складу того чи іншого підрозділу [5, с. 480].

Юридичне значення має виділення в окрему групу грубих порушень службової дисципліни, оскільки санкцією за їх учинення може бути обрана крайня міра дисциплінарного впливу – звільнення з поліції.

Співробітники поліції притягуються до дисциплінарної відповідальності лише за той дисциплінарний проступок, щодо якого встановлена їхня вина. Винним у вчиненні дисциплінарного проступку визнається співробітник, який учинив протиправну дію (бездіяльність) навмисне або з необережності. Вина співробітника поліції, що притягається до дисциплінарної відповідальності, повинна бути доведена в установленому нормативними актами, що регулюють дисциплінарні відносини в поліції, порядку або що набрало законної сили рішенням суду [6].

Притягнення співробітника поліції до дисциплінарної відповідальності не звільняє його від виконання обов'язку, за невиконання якого дисциплінарне стягнення було застосовано.

На ступінь вини впливають обтяжуючі або пом'якшувальні обставини, однак нормативні правові акти, що регулюють дисциплінарні відносини в поліції, не містять указівок на ці обставини. Проте під час вирішення питання про притягнення співробітника до дисциплінарної відповідальності повинні братися до уваги характер проступку, зовнішня обстановка, за якої він був здійснений, його наслідки, колишня поведінка співробітника, визнання ним своєї провини, його ставлення до служби, результати його оперативно-службової діяльності, наявність або відсутність чинного дисциплінарного стягнення, а також нарікань із боку начальників [1].

Обставини, що виключають провадження у справі:

- відсутність події або складу дисциплінарного проступку;
- закінчення встановлених термінів давності притягнення до відповідальності (ці терміни знаходять своє відображення в законодавстві);
- уже відбулося притягнення особи до дисциплінарної відповідальності за вчинення розглянутого дисциплінарного проступку;
- звільнення співробітника, який залучається до дисциплінарної відповідальності;
- смерть працівника, який притягується до дисциплінарної відповідальності [2].

Співробітники поліції несуть різні види юридичної відповідальності: кримінальну, адміністративну, дисциплінарну і матеріальну. Одним із чинників, що визначають вид відповідальності, є тяжкість учиненого протиправного діяння і тяжкість наслідків, що настали.

Притягнення співробітника до кримінальної відповідальності виключає його притягнення за це ж діяння (дія або бездіяльність) до адміністративної або дисциплінарної відповідальності, оскільки кримінальна відповідальність поглинає ці види юридичної відповідальності. Однак необхідно відзначити такі обставини. По-перше, вчинення співробітником діяння, що містить ознаки злочину, є, як правило, проступком, не сумісним із вимогами, що пред'являються до особистих, моральних якостей співробітника поліції, у зв'язку з чим цей співробітник підлягає звільненню зі служби, у тому числі до вирішення кримінальної справи по суті, незалежно від того, яке рішення по кримінальній справі надалі

буде прийнято. Саме із цієї причини наявність порушеної відносно співробітника кримінальної справи сама по собі не є підставою, що виключає дисциплінарну відповідальність співробітника, оскільки підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності буде не вчинення ним кримінально караного діяння, а порушення вимог службової дисципліни, тобто вимог до поведінки співробітника [1].

По-друге, засудження працівника за злочин після набрання законної сили обвинувального вироку суду, а також припинення кримінального переслідування за закінченням терміну давності у зв'язку з примиренням сторін за винятком кримінальних справ приватного обвинувачення, унаслідок акту про амністію, у зв'язку з діяльним каяттям. Співробітник підлягає звільненню, оскільки ці обставини перешкоджають подальшому проходженню служби в поліції.

Як і в разі притягнення співробітника до кримінальної та дисциплінарної відповідальності, розмежування адміністративної та дисциплінарної відповідальності проводиться за об'єктом протиправного посягання. У першому випадку це будуть суспільні відносини, що охороняються адміністративним законодавством, а в другому – правовідносини, що складаються на службі в поліції з приводу порядку і правил виконання співробітниками службових обов'язків, іншими словами, відносини влади і підпорядкування на службі в поліції.

Співробітники поліції є спеціальним суб'єктом адміністративної відповідальності і за вчинення адміністративних правопорушень несуть дисциплінарну відповідальність. Однак залучення співробітника поліції до адміністративної відповідальності за вчинення правопорушення, за яке він несе адміністративну відповідальність на загальних підставах, не є обставиною, що виключає його відповідальність у дисциплінарному порядку [6].

Під дисциплінарною відповідальністю в поліції розуміється обов'язок її суб'єктів зазнавати позбавлення карального державно-владного характеру за вчинений дисциплінарний проступок, що виражається в обмеженнях особистого або організаційного характеру, виражених у санкціях правових норм. Об'єктами дисциплінарного проступку співробітника поліції є встановлений порядок, правовий режим службової діяльності, його службові повинності. Розмежування кримінальної, адміністративної та дисциплінарної відповідальності співробітника поліції проводиться за об'єктом протиправного посягання.

Серед згаданих особливостей окрему увагу хотілося б приділити переліку дисциплінарних стягнень. До співробітників поліції, що порушили службову дисципліну, застосовуються такі види дисциплінарних стягнень: зауваження; догана; сувора догана; попередження про неповну службову відповідність; переведення на нижчу посаду в органах внутрішніх справ; звільнення зі служби в органах внутрішніх справ [1].

Висновки. Таким чином, дисциплінарна відповідальність в органах поліції відрізняється від дисциплінарної відповідальності, регульованої переліком заходів дисциплінарних стягнень. Ще одну відмінну рису дисциплінарної відповідальності співробітників поліції вдалося виявити під час аналізу порядку притягнення до дисциплінарної відповідальності за вчинення корупційних правопорушень. Так, виходячи з аналізу законодавства про протидію корупційних проявів, порушення антикорупційного стандарту поведінки співробітниками органів поліції тягне застосування інституту обмежень, пов'язаних із заміщенням певних посад у Національній поліції, що не відноситься до дисциплінарних стягнень.

Однак, на нашу думку, у деяких випадках відбувається злиття інституту дисциплінарної відповідальності та обмеження в заміщенні певних посад. Зокрема, до подібного результату призводить невиконання обов'язку з надання відомостей про свої доходи, майно і зобов'язання майнового характеру, а також про доходи, про майно і зобов'язання майнового характеру своїх дружини (чоловіка) і неповнолітніх дітей або подання завідомо недостовірних або неповних відомостей. У такому разі виникає колізія, коли представник наймача під час притягнення до відповідальності не знає, як йому вчинити: звільнити співробітника поліції або ж обмежитися іншим заходом впливу (наприклад, доганою).

Підсумовуючи вищесказане, можемо констатувати, що, незважаючи на законодавчу діяльність, спрямовану на усунення прогалин у нормативно-правовому регулюванні інституту службової дисципліни, у рамках якого винний співробітник поліції може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності, багато питань, які отримали свій розвиток в юридичній науці, усе ж залишаються нереалізованими в нормотворчій практиці і вимагають врегулювання в чинному законодавстві.

Література:

1. Закон України «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України» від 15 березня 2018 р. № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19>.
2. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
3. Коваленко К.В. Загальна та спеціальна дисциплінарна відповідальність. *Форум права*. 2008. № 2. С. 231–236. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08kkvsdv.pdf>.
4. Кохан Н.В. Гарантії трудових прав працівників та шляхи їх удосконалення : дис. ... канд. юрид. наук ; Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2009. 217 с.
5. Мельник К.Ю. Трудове право України : підручник. Харків : Діса плюс, 2014. 480 с.
6. Методичні рекомендації щодо порядку та строків внесення до особової справи поліцейського відомостей про застосовані до нього заохочення та дисциплінарні стягнення : науково-методичні рекомендації / О.І. Безпалова та ін. Харків : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2019. 27 с.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2018). Pro Dystsyplinarnyy statut Natsional'noyi politsiyi Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 15 bereznya 2018r. № 2337-VIII. [On the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine: Law of Ukraine. of March 15, 2018 nr. 2337-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19> [in Ukrainian].
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2015). Pro Natsionalnu politsiyu: Zakon Ukrayiny vid 2 lypnya 2015r. № 580-VIII. [On the National Police: Law of Ukraine. of July 2, 2015 nr. 580-VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> [in Ukrainian].
3. Kovalenko K.V. (2008). Zahalna ta spetsialna dystsyplinarna vidpovidalnist. [General and special disciplinary responsibility]. Law forum. No. 2. pp. 231–236. Retrieved from: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08kkvsdv.pdf> [in Ukrainian].
4. Kokhan N.V. (2009). Harantiyi trudovykh prav pratsivnykiv ta shlyakhy yikh udoskonalennya: dysertatsiya. [Guarantees of labor rights of employees and ways of their improvement: dissertation]. Ivano-Frankivsk: Prykarpattia National University named after Vasyl Stefanyk. 217 p. [in Ukrainian].
5. Melnyk K. Yu. (2014). Trudove parvo Ukrayiny: pidruchnyk. [Labor law of Ukraine: textbook]. Kharkiv: Disa plus. 480 p. [in Ukrainian].
6. Bezpalova O.I. et al. (2019). Metodychni rekomendatsiyi shchodo poryadku ta strokiv vnesennya do osobovoyi spravy politseyskoho vidomostey pro zastosovani do noho zaokhochennya ta dystsyplinarni styahnnennya: nauk.-metod. rekomen. [Methodological recommendations regarding the order and terms of entering into the personal file of a policeman information about incentives and disciplinary penalties applied to him: scientific and methodological recommendations] Kharkiv: Kharkiv National University of Internal Affairs. 27 p. [in Ukrainian].